

N A C R T

ZAKONA O ZABRANI DISKRIMINACIJE

*Tekst je izmenjen u skladu sa preporukama iznetim na stručnoj raspravi održanoj 10.11.2008. godine u Palati „Srbija”**

Beograd, 12. novembar 2008.

I. OPŠTE ODREDBE

Predmet Zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se opšta zabrana diskriminacije, oblici i slučajevi diskriminacije, kao i postupci zaštite od diskriminacije.

Ovim zakonom ustanovljava se Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, kao samostalan državni organ, nezavisan u vršenju svojih nadležnosti.

Pojmovi

Član 2.

U ovom zakonu:

- 1) Izrazi „diskriminacija“ i „diskriminatorско postupanje“ označavaju svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje, ili davanje prvenstva), u odnosu na lica ili grupe kao i na članove njihovih porodica, ili njima bliska lica, na otvoren ili prikriven način, a koja se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima (u daljem tekstu: lična svojstva);
- 2) Izrazi “lice” i “svako” označavaju onog ko boravi na teritoriji Republike Srbije ili na teritoriji pod njenom jurisdikcijom, bez obzira na to da li je državljanin Republike Srbije, neke druge države ili je lice bez državljanstva, kao i pravno lice koje je registrovano, odnosno obavlja delatnost na teritoriji Republike Srbije;
- 3) Izraz “građanin” označava lice koje je državljanin Republike Srbije.
- 4) Izraz “organ javne vlasti” označava državni organ, organ teritorijalne autonomije, organ lokalne samouprave, organizaciju kojoj je povereno vršenje javnih ovlašćenja, kao i pravno lice koje osniva ili finansira u celini, odnosno u pretežnom delu, Republika, teritorijalna autonomija ili lokalna samouprava.

Svi pojmovi koji se koriste u ovom zakonu u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu.

Zaštićena prava i lica

Član 3.

Svako ima pravo da ga nadležni sudovi i drugi organi javne vlasti Republike Srbije efikasno štite od svih oblika diskriminacije.

Stranac u Republici Srbiji, u granicama utvrđenim ustavom, međunarodnim sporazumom i zakonom, ima jednaka prava i obaveze kao građanin Republike Srbije, osim prava i obaveza koja neposredno proističu iz državljanstva Republike Srbije.

Zabranjeno je vršenje prava utvrđenih ovim zakonom protivno cilju u kome su priznata ili sa namerom da se povrede ili ograniče prava drugih.

II OPŠTA ZABRANA I OBLICI DISKRIMINACIJE

Načelo jednakosti

Član 4.

Svi su jednaki i uživaju jednak položaj i jednaku pravnu zaštitu, bez obzira na lična svojstva.

Svako je dužan da poštuje načelo jednakosti, odnosno zabranu diskriminacije.

Oblici diskriminacije

Član 5.

Oblici diskriminacije su neposredna i posredna diskriminacija, kao i povreda načela jednakih prava i obaveza, viktimizacija, udruživanje radi vršenja diskriminacije, govor mržnje i uznemiravanje i ponižavajuće postupanje.

Neposredna diskriminacija

Član 6.

Neposredna diskriminacija postoji ako se lice ili grupa, zbog njegovog odnosno njihovog ličnog svojstva u istoj ili sličnoj situaciji, bilo kojim aktom, radnjom ili propuštanjem, stavljaju ili su stavljeni u nepovoljniji položaj, ili bi mogli biti stavljeni u nepovoljniji položaj.

Posredna diskriminacija

Član 7.

Posredna diskriminacija postoji ako se lice ili grupa, zbog njegovog odnosno njihovog ličnog svojstva, stavlja u nepovoljniji položaj aktom, radnjom ili propuštanjem koje je prividno zasnovano na načelu jednakosti i zabrane diskriminacije, osim ako je to opravdano zakonitim ciljem, a sredstva za postizanje tog cilja su primerena i nužna.

Povreda načela jednakih prava i obaveza

Član 8.

Povreda načela jednakih prava i obaveza postoji ako se licu ili grupi, zbog njegovog odnosno njihovog ličnog svojstva, neopravdano uskraćuju prava i slobode ili nameću obaveze koje se u istoj ili sličnoj situaciji ne uskraćuju ili ne nameću drugom licu ili grupi, ako su cilj ili posledica preduzetih mera neopravdani, kao i ako ne postoji srazmera između preduzetih mera i cilja koji se ovim merama ostvaruje.

Viktimizacija

Član 9.

Diskriminacija postoji ako se prema licu ili grupi neopravdano postupi gore nego što se postupi ili bi se postupalo prema drugima, isključivo ili uglavnom zbog toga što su tražili, odnosno nameravaju da traže zaštitu od diskriminacije ili zbog toga što su ponudili ili nameravaju da ponude dokaze o diskriminatorском postupanju.

Udruživanje radi vršenja diskriminacije

Član 10.

Zabranjeno je udruživanje radi vršenja diskriminacije, odnosno delovanje organizacija ili grupa koje je usmereno na kršenje ustavom, međunarodnim sporazumom i zakonom zajamčenih sloboda i prava ili na izazivanje nacionalne, rasne, verske i druge mržnje, razdora ili netrpeljivosti.

Govor mržnje

Član 11.

Zabranjeno je izražavanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe zbog njihovog ličnog svojstva, u javnim glasilima i drugim publikacijama, na skupovima i mestima dostupnim javnosti, ispisivanjem i prikazivanjem poruka ili simbola i na drugi način.

Uznemiravanje i ponižavajuće postupanje

Član 12.

Zabranjeno je uznemiravanje i ponižavajuće postupanje koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica ili grupe na osnovu njihovog ličnog svojstva, a naročito ako se time stvara strah ili neprijateljsko, ponižavajuće i uvredljivo okruženje.

Teški oblici diskriminacije

Član 13.

Teški oblici diskriminacije su:

1. izazivanje i podsticanje mržnje, razdora ili netrpeljivosti na osnovu nacionalne, rasne ili verske pripadnosti, jezika, političkog opredeljenja, pola, rodnog identiteta, seksualnog opredeljenja i invaliditeta, a naročito propagiranje rasne, nacionalne ili verske superiornosti, mizoginije i homofobije;
2. propagiranje ili vršenje diskriminacije od strane organa javne vlasti i u postupcima pred organima javne vlasti;
3. propagiranje diskriminacije putem javnih glasila;
4. ropstvo, trgovina ljudskim bićima, aparthejd, genocid, etničko čišćenje i njihovo propagiranje;
5. diskriminacija lica po osnovu dva ili više ličnih svojstava (višestruka ili ukrštena diskriminacija);
6. diskriminacija koja je izvršena više puta (ponovljena diskriminacija) ili koja se čini u dužem vremenskom periodu (produžena diskriminacija) prema istom licu ili grupi.

7. Diskriminacija koja dovodi do teških posledica po diskriminisanog, druga lica ili imovinu, a naročito ako se radi o kažnjivom delu kod koga je pretežna ili isključiva pobuda za izvršenje bila mržnja odnosno netrpeljivost prema oštećenom koja je zasnovana na njegovom ličnom svojstvu.

Posebne privremene mere

Član 14.

Ne smatraju se diskriminacijom posebne privremene mere donete na osnovu zakona ili drugog propisa, radi postizanja pune ravnopravnosti, zaštite i napretka lica odnosno grupe koji se nalaze u nejednakom položaju.

III POSEBNI SLUČAJEVI DISKRIMINACIJE

Diskriminacija u postupcima pred organima javne vlasti

Član 15.

Svako ima pravo na jednak pristup i jednaku zaštitu svojih prava pred sudovima i drugim organima javne vlasti.

Diskriminatorско postupanje sudije, sudije porotnika, javnog tužioca odnosno zamenika tužioca, smatra se nesavesnim vršenjem sudijske, odnosno tužilačke funkcije.

Diskriminatorско postupanje službenog lica, odnosno odgovornog lica u organu javne vlasti, smatra se težom povredom dužnosti iz radnog odnosa.

Diskriminacija u oblasti rada

Član 16.

Zabranjena je diskriminacija u oblasti rada, odnosno narušavanje jednakih mogućnosti za zasnivanje radnog odnosa ili uživanje pod jednakim uslovima svih prava u oblasti rada, kao što su pravo na rad, na slobodan izbor zaposlenja, na napredovanje u službi, na stručno usavršavanje i profesionalnu rehabilitaciju, na jednaku naknadu za rad jednake vrednosti, na pravične i zadovoljavajuće uslove rada, na odmor, na obrazovanje i stupanje u sindikat, kao i na zaštitu od nezaposlenosti.

Zaštitu od diskriminacije iz stava 1. ovog člana uživa lice u radnom odnosu, lice koje obavlja privremene i povremene poslove ili poslove po ugovoru o delu ili drugom ugovoru, lice na dopunskom radu, lice koje obavlja javnu funkciju, pripadnik vojske, lice koje traži posao, student i učenik na praksi, lice na stručnom osposobljavanju i usavršavanju bez zasnivanja radnog odnosa, volonter i svako drugo lice koje po bilo kom osnovu učestvuje u radu.

Ne smatra se diskriminacijom pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva zbog osobenosti određenog posla kod koga lično svojstvo lica predstavlja stvarni i odlučujući uslov obavljanja posla, ako je svrha koja se time želi postići opravdana, kao i preduzimanje mera zaštite prema pojedincima

kategorijama lica iz stava 2. ovog člana (žene, trudnice, porodilje, roditelji, maloletnici, osobe sa invaliditetom i drugi).

Diskriminacija u pružanju javnih usluga i korišćenju objekata i površina
Član 17.

Diskriminacija u pružanju javnih usluga postoji ako pravno ili fizičko lice, u okviru svoje delatnosti odnosno zanimanja, na osnovu ličnog svojstva lica ili grupe, odbije pružanje usluge, za pružanje usluge traži ispunjenje uslova koje se ne traže od ostalih lica ili grupa, odnosno ako u pružanju usluga neopravdano da prvenstvo drugom licu ili grupi.

Svako ima pravo na jednak pristup objektima u javnoj upotrebi (objekti u oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, kulture, sporta, turizma, objekti koji se koriste za zaštitu životne sredine, za zaštitu od elementarnih nepogoda i slično), kao i javnim površinama (parkovi, trgovi, ulice, pešački prelazi i druge javne saobraćajnice i slično), u skladu sa zakonom ili drugim propisom.

Diskriminacija u oblasti verskih prava
Član 18.

Diskriminacija postoji ako se postupa protivno obavezi nepristrasnosti države prema verskim zajednicama, a naročito ako se posebne slobode i prava neopravdano obezbeđuju pripadnicima pojedinih veroispovesti ili se neopravdano odbija priznanje pojedinih verskih zajednica.

Diskriminacija postoji i ako se postupa protivno načelu slobodnog ispovedanja vere, odnosno ako se licu ili grupi uskraćuje pravo na sticanje, održavanje, izražavanje i promenu verskih uverenja, kao i pravo da postupa u skladu sa svojim verskim uverenjima.

Diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja
Član 19.

Svako ima pravo na predškolsko vaspitanje, obrazovanje i stručno osposobljavanje pod jednakim uslovima, u skladu sa zakonom ili drugim propisom.

Zabranjeno je, licu ili grupi na osnovu njihovog ličnog svojstva, neopravdano otežati ili onemogućiti upis u vaspitnu odnosno obrazovnu ustanovu, ili isključiti ih iz ovih ustanova, otežati ili uskratiti mogućnost praćenja nastave i učešća u drugim vaspitnim, odnosno obrazovnim aktivnostima, neopravdano razvrstavati učenike po ličnom svojstvu, zlostavljati ih i na drugi način neopravdano praviti razliku i nejednako postupati prema njima.

Zabranjena je diskriminacija vaspitnih i obrazovnih ustanova koje obavljaju delatnost u skladu sa zakonom i drugim propisom, kao i lica koja koriste ili su koristili usluge ovih ustanova.

Diskriminacija na osnovu pola

Član 20.

Diskriminacija postoji ako se postupa protivno načelu ravnopravnosti polova, odnosno načelu poštovanja jednakih prava i sloboda žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, kulturnom i drugom aspektu javnog, profesionalnog, privatnog i porodičnog života.

Zabranjeno je uskraćivanje prava ili javno ili prikriveno priznavanje pogodnosti s obzirom na pol, fizičko i drugo nasilje, eksploatacija, izražavanje mržnje, omalovažavanje, ucenjivanje i uznemiravanje s obzirom na pol, kao i javno zagovaranje, podržavanje i postupanje u skladu sa predrasudama, običajima i drugim društvenim obrascima ponašanja koji su zasnovani na ideji podređenosti ili nadređenosti polova, odnosno stereotipnih uloga polova.

Diskriminacija na osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacija

Član 21.

Rodni identitet i seksualna orijentacija je privatna stvar i niko ne može biti pozvan da se javno izjasni o svom rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji.

Svako ima pravo da izrazi svoj rodni identitet i seksualnu orijentaciju, a diskriminatorско postupanje zbog izraženog rodnog identiteta i seksualne orijentacije je zabranjeno.

Prava priznata st. 1. i 2. ovog člana odnose se i na slučajeve transseksualnosti.

Diskriminacija dece

Član 22.

Svako dete, odnosno maloletnik, ima jednaka prava i zaštitu u porodici, društvu i državi, bez obzira na njegova ili lična svojstva roditelja, staratelja i članova porodice.

Zabranjeno je diskriminisati dete, odnosno maloletnika, prema bračnom, odnosno vanbračnom rođenju, javno pozivanje na davanje prednosti deci jednog pola u odnosu na decu drugog pola, kao i pravljenje razlike prema imovnom stanju, profesiji i drugim obeležjima društvenog položaja, aktivnostima, izraženom mišljenju ili uverenju detetovih roditelja, odnosno staratelja i članova porodice.

Diskriminacija nacionalnih manjina

Član 23.

Zabranjena je diskriminacija nacionalnih manjina i njihovih pripadnika na osnovu nacionalne pripadnosti, etničkog porekla, verskih uverenja i jezika.

Način ostvarivanja i zaštita prava pripadnika nacionalnih manjina uređuje se posebnim zakonom.

Diskriminacija zbog političke pripadnosti

Član 24.

Zabranjena je diskriminacija zbog političkih ubeđenja lica ili grupe, odnosno pripadnosti ili nepripadnosti političkoj stranci.

Diskriminacijom iz stava 1. ovog člana ne smatraju se ograničenja koja se odnose na vršioce određenih državnih funkcija, kao i ograničenja neophodna radi sprečavanja zagovaranja i vršenja fašističkih, nacističkih i rasističkih aktivnosti, propisana u skladu sa zakonom.

Diskriminacija osoba sa invaliditetom

Član 25.

Diskriminacija postoji ako se postupa protivno načelu poštovanja jednakih prava i sloboda osoba sa invaliditetom u političkom, ekonomskom, kulturnom i drugom aspektu javnog, profesionalnog, privatnog i porodičnog života.

Način ostvarivanja i zaštita prava osoba sa invaliditetom uređuje se posebnim zakonom.

Diskriminacija s obzirom na zdravstveno stanje

Član 26.

Zabranjena je diskriminacija lica ili grupe s obzirom na njihovo zdravstveno stanje, kao i članova njihovih porodica.

Diskriminacija iz stava 1. ovog člana postoji naročito ako se licu ili grupi zbog njihovih ličnih svojstava neopravdano odbije pružanje zdravstvenih usluga, postave posebni uslovi za pružanje zdravstvenih usluga koji nisu opravdani medicinskim razlozima, odbije postavljanje dijagnoze i uskrate informacije o trenutnom zdravstvenom stanju, preduzetim ili nameravanim merama lečenja ili rehabilitacije, kao i uznemiravanje, vređanje i omalovažavanje u toku boravka u zdravstvenoj ustanovi.

IV POVERENIK ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI

Povereništvo i poverenik za zaštitu ravnopravnosti

Član 27.

Ustanovljava se povereništvo za zaštitu ravnopravnosti (u daljem tekstu: povereništvo).

Povereništvo čine Poverenik za zaštitu ravnopravnosti (u daljem tekstu: Poverenik), i tri pomoćnika koje imenuje poverenik.

Poverenik je odgovoran za rad povereništva.

Poverenik ima sedište u Beogradu.

Izbor

Član 28.

Poverenika bira Narodna skupština Republike Srbije (u daljem tekstu: Narodna skupština), većinom od ukupnog broja poslanika, na predlog odbora nadležnog za ustavna pitanja (u daljem tekstu: Odbor).

Svaka porsanička grupa u Narodnoj skupštini ima pravo da Odboru predloži kandidata za Poverenika.

Za Poverenika može biti izabran državljanin Republike Srbije koji ispunjava sledeće uslove:

1. da je diplomirani pravnik;
2. da ima najmanje deset godina iskustva na pravnim poslovima u oblasti zaštite ljudskih prava;
3. da poseduje visoke moralne i stručne kvalitete.

Poverenik ne može obavljati drugu javnu ili političku funkciju, niti profesionalnu delatnost.

Mandat

Član 29.

Poverenik se bira na vreme od pet godina.

Isto lice može biti najviše dva puta izabrano na položaj Poverenika.

Član 30.

Mandat Poverenika prestaje pre isteka roka na koji je izabran:

1. podnošenjem ostavke u pisanom obliku Narodnoj skupštini;
2. razrešenjem od strane Narodne skupštine zbog nestručnog i nesavesnog rada;
3. razrešenjem od strane Narodne skupštine kada se pravosnažnom odlukom suda utvrdi da je Poverenik počinio krivično delo;
4. gubitkom državljanstva;
5. smrću.

Narodna skupština donosi odluku o razrešenju Poverenika većinom od ukupnog broja poslanika, na predlog Odbora.

Narodna skupština u roku od tri meseca od prestanka mandata Poverenika bira novog Poverenika.

Do izbora novog Poverenika, njegovu dužnost vrši jedan od pomoćnika.

Položaj

Član 31.

Poverenik je samostalan i nezavisan u vršenju svoje funkcije.

Poverenik ima pravo na platu jednaku plati sudije Vrhovnog suda, kao i pravo na naknadu troškova nastalih u vezi sa vršenjem svoje funkcije.

Poverenik uživa imunitet koji uživaju poslanici u Narodnoj skupštini.

Stručna služba Poverenika

Član 32.

Poverenik ima stručnu službu koja mu pomaže u vršenju njegovih nadležnosti.

Poverenik donosi akt, za koji saglasnost daje Narodna skupština, kojim uređuje organizaciju svoje stručne službe.

Poverenik samostalno odlučuje, u skladu sa zakonom, o prijemu lica u radni odnos u stručnu službu, rukovođen potrebom profesionalnog i delotvornog vršenja svoje nadležnosti.

Na zaposlene u stručnoj službi Poverenika shodno se primenjuju propisi o radnim odnosima u državnim organima.

Finansijska sredstva za rad Poverenika i njegove stručne službe obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije, na predlog Poverenika.

Nadležnost Poverenika

Član 33.

Poverenik:

1. prima i razmatra pritužbe zbog povreda odredbi ovog zakona i daje mišljenja i preporuke u konkretnim slučajevima;
2. podnosiocu pritužbe pruža informacije o njegovom pravu i mogućnosti pokretanja sudskog ili drugog postupka zaštite;
3. uz pristanak stranaka, sprovodi postupak mirenja;
4. podnosi tužbe iz člana 43. ovog zakona, zbog povrede prava iz ovog zakona, bez obzira na postupak koji sam vodi;
5. podnosi krivične i prekršajne prijave zbog povrede prava iz ovog zakona;
6. podnosi godišnji i poseban izveštaj Narodnoj skuštini o povredama odredbi ovog zakona i o njemu obaveštava javnost;
7. upozorava javnost na najčešće, tipične i teške slučajeve diskriminacije, putem informatora, javnih glasila ili na drugi način;
8. prati sprovođenje zakona i drugih propisa, inicira donošenje ili izmenu propisa radi sprovođenja i unapređivanja zaštite od diskriminacije i daje mišljenje o odredbama nacрта zakona i drugih propisa koji se tiču zabrane diskriminacije;
9. preporučuje organima javne vlasti i drugim licima mere za ostvarivanje ravnopravnosti;

Poslovník o radu

Član 34.

Poverenik donosi poslovnik o radu kojim se bliže uređuje način njegovog rada i postupanja.

V Postupanje pred Poverenikom

Podnošenje pritužbe

Član 35.

Lice koje smatra da je pretrpelo diskriminaciju podnosi Povereniku pritužbu u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik, bez obaveze plaćanja takse ili druge naknade.

Uz pritužbu se podnose i dokazi o pretrpljenom aktu diskriminacije.

U ime i uz saglasnost lica čije je pravo povređeno, pritužbu može podneti organizacija koja se bavi zaštitom ljudskih prava ili drugo lice.

Poverenik dostavlja pritužbu licu protiv koje je podneta, u roku od 7 dana od dana prijema pritužbe.

Član 36.

Poverenik postupa po pritužbi bez obzira na to da li su iskorišćena druga pravna sredstva za otklanjanje povrede prava na koju podnosilac ukazuje.

Poverenik ne postupa po pritužbi ako je očigledno da nema povrede prava na koju podnosilac ukazuje, ako je u istoj stvari već postupao a nisu ponuđeni novi dokazi, kao i ako utvrdi da je zbog protoka vremena od učinjene povrede prava, nemoguće postići svrhu postupanja.

Mirenje

Član 37.

Poverenik sprovodi postupak sporazumnog rešavanja spora uz saglasnost podnosioca pritužbe i lica protiv koga je pritužba podneta, a pre preduzimanja drugih radnji u postupku.

Na postupak mirenja iz stava 1. ovog člana shodno se primenjuju pravila zakona kojim se uređuje postupak medijacije.

Utvrđivanje činjeničnog stanja

Član 38.

Po prijemu pritužbe Poverenik utvrđuje činjenično stanje uvidom u dokumenta i uzimanjem izjave od podnosioca pritužbe, lica protiv kojeg je pritužba podneta kao i od drugih lica.

Lice protiv koga je pritužba podneta može se izjasniti o navodima pritužbe u roku od 15 dana od dana njenog prijema.

Mišljenje i preporuke

Član 39.

Poverenik daje mišljenje o tome da li je došlo do povrede odredaba ovog zakona u roku od 60 dana od dana podnošenja pritužbe, i o tome obaveštava podnosioca i lice protiv koga je pritužba podneta.

Uz mišljenje da je došlo do povrede odredaba ovog zakona, Poverenik preporučuje licu protiv koga je podneta pritužba način otklanjanja povrede prava.

Lice kome je preporuka upućena dužno je da postupi po preporuci u roku od 30 dana od dana prijema preporuke, kao i da o tome obavesti Poverenika.

Mere
Član 40.

Ako lice kome je preporuka upućena ne postupi po preporuci ili po njoj postupi samo delimično, Poverenik mu izriče meru opomene.

Ako lice iz stava 1. ovog člana ne postupi po preporuci u roku od sedam dana od dana izricanja opomene, Poverenik mu izriče meru javne osude.

U odluci o izricanju mere javne osude, utvrđuje se da je lice iz stava 1. ovog člana postupilo diskriminatorски, kao i da nije postupilo po preporuci Poverenika.

Odluka o izricanju mere javne osude objavljuje se na trošak lica iz stava 1. ovog člana u javnom glasilu.

Shodna primena drugih zakona
Član 41.

Na postupak pred Poverenikom shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

VI Sudska zaštita

Sudska nadležnost i postupak
Član 42.

Svako ko je povređen diskriminatorским postupanjem ima pravo da podnese tužbu okružnom sudu.

U postupku se shodno primenjuju odredbe zakona o parničnom postupku.

Postupak je hitan.

Revizija je uvek dopuštena.

Mesna nadležnost
Član 43.

U postupku za zaštitu od diskriminacije mesno je nadležan, pored suda opšte mesne nadležnosti i sud na čijem području je sedište, odnosno prebivalište tužioca.

Tužbe
Član 44.

Tužbom iz člana 42, stav 1. ovog zakona može se tražiti:

1. zabrana izvršenja radnje od koje pretil diskriminacija, zabrana daljeg vršenja radnje diskriminacije, odnosno zabrana ponavljanja radnje diskriminacije;
2. utvrđenje da je tuženi diskriminatorски postupao prema tužiocu ili drugome;
3. izvršenje radnje radi uklanjanja posledica diskriminatorskog postupanja;
4. naknada materijalne i nematerijalne štete;

5. objavljivanje presude donete povodom neke od tužbi iz tačaka 1–4. ovog člana.

Za podnošenje tužbe iz stava 1. tačka 2. ovog člana, tužilac ne mora učiniti verovatnim postojanje pravnog interesa.

Tužbe protiv Poverenika **Član 45.**

Lice protiv koga je izrečena mera javne osude, ima pravo da protiv Poverenika:

1. podnese tužbu za utvrđenje da nije diskriminatorски postupao, kao i
2. da zahteva da se objavi presuda doneta povodom tužbe iz tačke 1. ovog stava.

Za podnošenje tužbe iz stava 1. tačka 1. ovog člana, tužilac ne mora učiniti verovatnim postojanje pravnog interesa.

Privremena mera **Član 46.**

Tužilac može uz tužbu, u toku postupka, kao i po okončavanju postupka, sve dok izvršenje ne bude sprovedeno, zahtevati da sud privremenom merom zabrani diskriminatorско postupanje da bi se otklonila opasnost od nasilja ili veća nenadoknativa šteta.

U predlogu za izdavanje privremene mere mora se učiniti verovatnim da je mera potrebna da bi se otklonila opasnost od nasilja zbog diskriminatorскоg postupanja, sprečila upotreba sile ili nastanak nenadoknative štete.

O predlogu za izdavanje privremene mere sud je dužan da donese odluku bez odlaganja, a najkasnije u roku od tri dana od dana prijema predloga.

Pravila o teretu dokazivanja **Član 47.**

Ako je sud utvrdio da je izvršena radnja neposredne diskriminacije, ili je to među strankama nesporno, tuženi se ne može osloboditi od odgovornosti dokazivanjem da nije kriv.

Ukoliko tužilac učini verovatnim da je tuženi izvršio akt diskriminacije, teret dokazivanja da usled tog akta nije došlo do povrede načela jednakosti, odnosno načela jednakih prava i obaveza snosi tuženi.

Tužbe drugih lica **Član 48.**

Tužbe iz člana 44, tačke 1, 2, 3 i 5. može podneti Poverenik i organizacija koja se bavi zaštitom ljudskih prava, odnosno prava određene grupe lica.

Ako se diskriminatorско postupanje odnosi isključivo na određeno lice, tužioci iz stava 1. ovog člana mogu podneti tužbu samo uz njihov pristanak.

Lice koje se svesno izložilo diskriminatorskom postupanju, u nameri da neposredno proveri primenu pravila o zabrani diskriminacije u konkretnom slučaju, može podneti tužbu iz člana 44, tačke 1– 5. ovog zakona.

Lice iz stava 3. ovog člana dužno je da obavesti Poverenika o nameravanoj radnji, osim ako okolnosti to ne dozvoljavaju, kao i da o obavljenoj radnji izvesti Poverenika u pisanom obliku.

Ako lice iz stava 3. ovog člana nije podnelo tužbu, sud ga može saslušati kao svedoka.

Prema licu iz stava 3. ovog člana ne može se isticati prigovor podeljene odgovornosti za štetu koja potiče od akta diskriminacije

VII Nadzor

Nadzor nad sprovođenjem zakona

Član 49.

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona vrši ministarstvo nadležno za ljudska i manjinska prava, osim ako je posebnim zakonom vršenje nadzora povereno drugom ministarstvu.

Godišnji izveštaj Poverenika

Član 50.

Poverenik podnosi Narodnoj skupštini godišnji izveštaj o stanju u oblasti zaštite ravnopravnosti, koji sadrži ocenu rada organa javne vlasti, pružalaca usluga i drugih lica, uočene propuste i preporuke za njihovo otklanjanje.

Izveštaj može da sadrži i navode o sprovođenju zakona i drugih propisa, odnosno potrebi donošenja ili izmene propisa radi sprovođenja i unapređivanja zaštite od diskriminacije.

Izveštaj sadrži sažetak koji se objavljuje u *Službenom glasniku Republike Srbije*.

Posebni izveštaj

Član 51.

Ako postoje naročito važni razlozi, Poverenik može po sopstvenoj inicijativi ili na zahtev Narodne skupštine, podneti poseban izveštaj Narodnoj skupštini.

Poseban izveštaj sadrži sažetak koji se objavljuje u *Službenom glasniku Republike Srbije*.

VIII Kaznene odredbe

Član 52.

Novčanom kaznom od 10.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj službeno lice odnosno odgovorno lice u organu javne vlasti ako ponovi diskriminatorско postupanje (član 15, stav 3.).

Član 53.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice odnosno preduzetnik, ako u okviru svoje delatnosti, na osnovu ličnog svojstva lica ili grupe, odbije pružanje usluge, za pružanje usluge traži ispunjenje uslova koji se ne traže od ostalih lica ili grupa, odnosno ako u pružanju usluge neopravdano da prvenstvo drugom licu ili grupi (član 17, stav 1.).

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice odnosno preduzetnik, vlasnik odnosno korisnik objekta u javnoj upotrebi ili javne površine, ako licu ili grupi na osnovu njihovog ličnog svojstva onemogućući pristup tim objektima odnosno površinama (član 17, stav 2.).

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana, odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 2. ovog člana, odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Član 54.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj odgovorno lice u organu javne vlasti ako posebne slobode i prava neopravdano obezbedi pripadnicima pojedinih veroispovesti (član 18, stav 1.).

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice odnosno preduzetnik, ako licu ili grupi uskrati pravo na sticanje, zadržavanje, izražavanje i promenu verskih uverenja, odnosno pravo da postupaju u skladu sa svojim verskim uverenjima (član 18, stav 2.).

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 2. ovog člana, odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Član 55.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj vaspitna odnosno obrazovna ustanova koja licu ili grupi, na osnovu njihovog ličnog svojstva neopravdano oteža ili onemogućući upis, odnosno isključi ih iz vaspitne odnosno obrazovne ustanove (član 19, stav 2.).

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana, odgovorno lice u vaspitnoj odnosno obrazovnoj ustanovi.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice ili preduzetnik ako diskriminiše vaspitnu odnosno obrazovnu ustanovu ili lica koja koriste ili su koristili usluge ovih ustanova (član 19, stav 3.).

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 3. ovog člana, odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Član 56.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice koje uskrati pravo ili prizna pogodnosti s obzirom na pol, odnosno eksploatiše lice ili grupu s obzirom na pol (član 20, stav 2.).

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj preduzetnik ako uskrati pravo ili prizna pogodnosti s obzirom na pol, odnosno vrši fizičko i drugo nasilje, eksploataciju, izražava mržnju, omalovažava, ucenjuje i uznemirava lice ili grupu s obzirom na pol.

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 2. ovog člana odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Član 57.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice ili preduzetnik ako lice ili grupu pozove da se javno izjasne o svom rodnom identitetu i seksualnoj opredeljenosti, odnosno ako spreči izražavanje njihovog rodnog identiteta i seksualne opredeljenosti (član 21, stav 1. i 2.).

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Član 58.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice ili preduzetnik ako diskriminiše dete, odnosno maloletnika prema bračnom, odnosno vanbračnom rođenju, javno poziva na davanje prednosti deci jednog pola u odnosu na decu drugog pola ili pravi razliku prema imovnom stanju, profesiji i drugim obeležjima društvenog položaja, aktivnostima, izraženom mišljenju ili uverenju njegovih roditelja, odnosno staratelja i članova porodice (član 22, stav 2.)

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Član 59.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice ili preduzetnik ako diskriminiše lice ili grupu zbog njihovih političkih ubeđenja ili pripadnosti, odnosno nepripadnosti političkoj stranci (član 24, stav 1.)

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i fizičko lice.

Član 60.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice ili preduzetnik ako licu ili grupi na osnovu njihovog ličnog svojstva

neopravdano odbije pružanje zdravstvenih usluga, postavi posebne uslove za pružanje zdravstvenih usluga koji nisu opravdani medicinskim razlozima, odbije postavljanje dijagnoze i uskrati informacije o trenutnom zdravstvenom stanju, preduzetim ili nameravanim merama lečenja ili rehabilitacije, kao i ako ih uznemirava, vređa i omalovažava u toku boravka u zdravstvenoj ustanovi (član 26, stav 2.)

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i zdravstveni radnik.

Član 61.

Novčanom kaznom od 10.000 do 100.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice ili preduzetnik ako ne postupi po preporuci Poverenika ili po njoj postupi samo delimično (član 40, stav 1.)

Novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana odgovorno lice u pravnom licu, odnosno u organu javne vlasti, kao i zdravstveni radnik.

IX Završne odredbe

Izbor Poverenika

Član 62.

Narodna skupština izabraće Poverenika u roku od 45 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Donošenje akata Poverenika

Član 63.

Poverenik donosi akt o organizaciji svoje stručne službe, kao i poslovnik o radu, u roku od 45 dana od dana kada je izabran.

Stupanje na snagu Zakona

Član 64.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u *Službenom glasniku Republike Srbije*.

* *Izmene su izvršene u članovima: 2, 5, 13, 15, 33, 37, 41 (stari tekst), 44, 45, 46, 48 i 49.*